

Our context: Minnesota, U.S.

De ladder op en af

Training van alfadocenten in Minnesota

Op de *LESLLA*-conferentie in Antwerpen presenteerden Patsy Vinogradov en Astrid Liden hoe zij in Minnesota docenten trainen om aan analfabete en laagopgeleide tweedetaalleerders les te geven. Jeanne Kurvers doet een kort verslag en zoomt in op een paar elementen die ook voor docenten in Nederland en Vlaanderen interessant kunnen zijn.

JEANNE KURVERS/UNIVERSITEIT VAN TILBURG

Introductie

Een van de activiteiten op de *LESLLA*-conferentie in oktober 2008 in Antwerpen was een workshop van Vinogradov en Liden. Daarin presenteerden zij in beknopte vorm hoe ze docenten van analfabete en laagopgeleide T2-leerders in twee intensieve dagdelen trainen om vakbekwamer voor de klas te staan. In deze bijdrage schets ik eerst de achtergrond van de situatie in Minnesota en de workshopleiders, dan geef ik een overzicht van wat daar in de docententraining zoal aan de orde komt, om vervolgens in te zoomen op een paar elementen uit hun training die ook in Nederlandse en Vlaamse context relevant zijn.

Waar en Wie?

Patsy Vinogradov en Astrid Liden werken beiden in Minnesota, dat relatief het grootste aantal vluchtelingen kent van de hele Verenigde Staten, waaronder veel Somaliërs en Hmong-vluchtelingen.¹ Dat zijn meteen ook de twee groepen met een relatief hoog percentage analfabeten en zeer laag opgeleiden. In Minnesota hebben deze vluchtelingen recht op alfabetiseringsonderwijs en tweedetaalonderwijs dat dan ook in bijna elk community center (buurthuis) wordt aangeboden. Een klas met volwassen T2-leerders valt wel enigszins te vergelijken met de klassen in Nederland.

Het aantal cursisten en hun herkomst varieert, er worden zowel intensieve (20 uur per week) als niet-intensieve cursussen (4 uur per week) gegeven en de niveaus verschillen sterk in een groep. Anders dan in Nederland wordt het onderwijs doorgaans gegeven door vrijwilligers. Die vrijwilligers hebben vaak wel een of andere onderwijsbevoegdheid, maar ze hebben vaak geen ervaring met volwassenenonderwijs of alfabetisering en ook nog geen enkele training gevolgd. Patsy Vinogradov en Astrid Liden werken respectievelijk aan de Hamline Universiteit en de afdeling onderwijs in Minnesota, maar beiden hebben ook een achtergrond als docent in het T2-onderwijs aan laagopgeleide volwassenen.

De workshop deel 1: cruciale kennis

De centrale vraag bij een training voor docenten van *LESLLA*-cursisten (vanaf nu de afkorting voor analfabete en laagopgeleide tweedetaalleerders) is: wat moeten zij weten en kunnen om adequaat en professioneel aan deze groepen les te kunnen geven?

Wat kennis betreft gingen Vinogradov en Liden op de volgende aspecten in:

- Weten wat het is om vluchteling te zijn en inzicht hebben in hun ervaringen.
- Weten wat de verschillende alfabetiseringsniveaus behelzen.

- De overeenkomsten en verschillen weten tussen kinderen die in hun moedertaal leren lezen en schrijven en volwassenen die dat in een tweede taal leren.
- De belangrijkste principes kennen van tweedetaalverwerving, zoals het affectief filter en begrijpelijke input, beide factoren die het leren van een tweede taal beïnvloeden. De term affectief filter (term van Krashen's benadering) slaat hierbij op het feit dat het bijvoorbeeld moeilijk is voor mensen om een tweede taal goed te leren als ze erg bang zijn fouten te maken. Een cursist moet zich veilig voelen in een groep bijvoorbeeld.
- Weet hebben van het belangrijkste onderzoek dat gedaan is naar deze groepen.
- Inzicht hebben in de componenten van leesvaardigheid (fonemisch bewustzijn, fonologisch structureren van woorden, woordenschat, vloeiendheid en begrip). Fonemisch bewustzijn betekent dat cursisten moeten leren (niet-lezers weten dat niet) dat gesproken woorden opgebouwd zijn uit klanken (fonemen). De term fonologisch structureren (*phonics* in het Engels) slaat op het werken met die foneemstructuren: woorden in afzonderlijke klanken uiteen leggen en klanken aaneenrijgen tot woorden.
- De belangrijkste benaderingen

binnen het alfabetiseringsonderwijs kennen.

- Weet hebben van de mogelijke rol van leesvaardigheid in de moedertaal als motor voor de ontwikkeling van leesvaardigheid in een tweede taal.

Daarnaast wezen zij er in dit deel van hun workshop nog op dat het van algemeen onderwijskundig belang is dat een docent zich kan verplaatsen in de ervaringen van een beginnende lezer die al tijden een heel ander soort kennis over taal en schrift heeft dan de docenten die al heel lang kunnen lezen (zie ook Kurvers, 2002). Verder wezen zij op het belang van een gebalanceerde aanpak in de lessen, dat wil zeggen aandacht voor zowel gesproken als geschreven taal en voor zowel technische als functionele vaardigheden.

De workshop deel 2: cruciale vaardigheden

Op een praktische en inzichtelijke manier werkten Vinogradov en Liden vervolgens de belangrijkste vaardigheden uit die docenten nodig hebben. Dat deden ze in hun workshop aan de hand van heel korte adviezen, die ze illustreerden aan de hand van concrete voorbeelden en oefeningen voor de groep. Bij de start van een cursus is het belangrijk dat docenten goed in staat zijn een assessment te maken van de lees- en schrijfvaardigheid van de cursisten in zowel hun eerste taal als de tweede taal en van hun mondelinge taalvaardigheid in de tweede taal. Daarnaast moet een docent zo goed mogelijk na proberen te gaan wat de concrete behoeften en wensen van een cursist zijn. De meeste tijd besteedden zij vervolgens aan de cursussen voor en het werken in de klas met deze groepen. De belangrijkste punten die zij noemden waren:

- Verlaag de affectieve filter, dat wil zeggen creëer een veilige en productieve omgeving.

- Werk hard aan woordenschat en mondelinge vaardigheden.
- Leer de cursisten de basale voorwaarden om te kunnen schrijven (pen vasthouden, richting, etc.).
- Contextualiseer de alfabetiseringsinstructie met thema's uit het echte leven van de cursisten.
- Ontwerp je lessen zo dat cursisten van verschillende niveaus zinvol bezig zijn.
- Zorg er voor dat alle componenten van het lezen aan bod komen (dus bijvoorbeeld niet alleen het leren van letterklankcombinaties, maar ook het begrip van teksten. Of omgekeerd, niet alleen werken met authentieke teksten, maar ook aandacht besteden aan technische basisvaardigheden).
- Zorg dat zowel top-down- als bottom-upaspecten aan bod komen.
- Besteed aandacht aan het aanleren van leesstrategieën (wat kun je doen als je niet weet wat er staat) en studievaardigheden.
- Gebruik voor instructies regelmatig authentieke teksten, maar pas die aan het niveau van de cursisten aan als ze er zelf mee moeten werken.
- Waardeer en gebruik de teksten en verhalen die uit de cursisten zelf komen.

Het ommetje in de buurt

Vinogradov en Liden demonstreerden vervolgens de uitgangspunten voor effectief handelen aan de hand van een compleet uitgewerkte wandeling in de buurt. Zij maakten met een groep cur-

sisten een wandeling door de buurt van het community center en legden alles vast wat ze onderweg tegen waren gekomen: de supermarkt, de kiosk, de marktkraam, de stoplichten, het billboard, het park, het tankstation, de snackbar, het postkantoor en de school. Daarbij fotografeerden ze alle geschreven taal die ze tegen kwamen: het straatnaambord, de wegwijzer, reclame, de prijskaart, aankondigingen, bustijden etc. De cursisten vertelden over hun ervaringen op die flinke wandeling en deze cursistenverhalen vormden het basismateriaal voor de ontwikkeling van een reeks lessen voor cursisten van verschillend niveau. De docenten stellen doelen voor zowel mondelinge als schriftelijke vaardigheden. Dat kan bijvoorbeeld zijn het eigen adres kunnen schrijven, relevante verkeersborden kunnen lezen, de woorden *car* en *bus* leren decoderen, iets kunnen vertellen over de eigen buurt, de woorden leren die te maken hebben met de buurt, een negatieve zin kunnen formuleren of de derde persoons 's' kunnen herkennen in een zin. Het verhaal van de cursisten werd genoteerd, geprint en gekopieerd, om daar vervolgens verschillende oefeningen mee uit te werken om de verschillende doelen te kunnen realiseren. In figuur 1 en 2 staan voorbeelden van dergelijke teksten en een aantal oefeningen die ze daarbij gaven.²

We take a walk near our school. We see many things. Many cars, bus. We see Cub Foods, a store for food. Across the street, there is a big park. Very beautiful. On the corner, we see Holiday gas station. Humboldt avenue. On other side there is Caribou Coffee. We walk back to school. Next to school there are many houses.

Figuur 1: Verhaal van cursisten na de wandeling (Vinogradov & Liden, 2008)

1. Circle 'we'. How many times do you see 'we'?
2. Underline all the words that begin with 'c'.
3. Circle There is and There are.
4. Look at school, store, street. How are these words the same? How are they different?
5. Teacher cuts the story into 5 sections on slips of paper. Pairs must reorder the story and read it to each other.
6. Teacher hands out one sentence each to students. Students mingle until they have the order ready, and then stand in order and read their sentences aloud.
7. Teacher provides a cloze exercise with the LEA story they've created.

Figuur 2: Oefeningen bij tekst figuur 1 (Vinogradov & Liden, 2008)

De eerste oefeningen zijn vooral gericht op beginners in het lezen en schrijven, de oefeningen 5 tot 7 op de wat meer gevorderden. Steeds opnieuw werden vervolgens ingrediënten uit de tekst en ervaringen van de wandeling gebruikt voor schriftelijke en mondelinge oefeningen. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan visuele discriminatie (food-foot), dingen die je leuk vindt en niet leuk vindt (I like: my house, nice shoes. I don't like: dark streets, big dogs), bouw-een-zin-oefeningen (naam-actie-ding, bijvoorbeeld: Patsy drinkt koffie), gelijke klanken zoeken (school, street, sky), drie manieren om nee te zeggen in het Engels etc.

De ladder op en af

Veel van de punten die aan de orde kwamen in de workshop zullen veel ANT2-docenten die al enige scholing hebben gehad, redelijk vertrouwd in de oren klinken. Het is wel interessant een aantal punten weer eens even op een rijtje te zien. Interessant in de presentatie van

Vinogradov en Liden was met name ook de geïntegreerde aandacht die ze vroegen voor technische en functionele vaardigheden, of voor zowel top-down als bottom-uponderdelen. Dit is vergelijkbaar met wat ook het raamwerk Alfabetisering NT2 voorstaat (Stockmann & Dalderop, 2006), namelijk het van meet af aan aandacht schenken aan zowel de basale technische vaardigheden als de functionele vaardigheden gericht op de contexten waarin mensen moeten functioneren. Docenten weten ook dat beide belangrijk zijn, maar niet altijd hoe ze die met elkaar in verband kunnen brengen. Soms kan het dan gebeuren dat besloten wordt eerst maar het gehele onderdeel technisch lezen en schrijven te behandelen, om daarna pas over te stappen op de wereld van de authentieke teksten. Of om eerst een uur alleen puur technische oefeningen te doen, om daarna nog een half uurtje met teksten uit de leefwereld van de cursisten te werken. Vinogradov en Liden lieten een aantal leuke voorbeelden zien van hoe het ook kon en hadden daar een bijzondere aardige term voor: 'de ladder op en af'. Dat is mij uit het hart gegrepen, zowel dat *op* als dat *af*. De ladder op betekent af en toe de overstap maken van bottom-upactiviteiten naar de grote wereld. Bijvoorbeeld dat cursisten oefenen met de letters en klanken van bus en car, om daarna ineens een paar foto's van de buitenwereld te bekijken met *car park* en *bus*

stop en een krantenbericht over vervoer waarin die woorden verschijnen (deze voorbeelden zijn van mij). De ladder af betekent top-down beginnen, bijvoorbeeld met een authentieke tekst en daar gezamenlijk de belangrijkste informatie uit destilleren, om vervolgens op basis van diezelfde tekst heel basale oefeningen te maken (zoals in het voorbeeld hierboven waarin alle woorden met een c omcirkeld moesten worden). Dat op- en afdalen van de ladder heeft dus zowel betrekking op de activiteiten van de cursisten in de groep als op de instructieve activiteiten die de docent bedenkt. Een leuke uitdaging misschien voor een team om op basis van een soortgelijk uitstapje een aantal lessen te ontwikkelen voor de ANT2-cursisten.

Literatuur

Kurvers, J. (2002). *Met ongeletterde ogen. Kennis van taal en schrift van analfabeten*. Amsterdam: Aksant Academic Publishers.

Stockmann, W. & K. Dalderop (2006). *Raamwerk Alfabetisering NT2*. Arnhem: Cito.

Vinogradov, P. & A. Liden (2008). *Principled Training for LESLLA Instructors*. Presentatie LESLLA Conferentie Antwerpen, 24 oktober 2008.

Noten

- ¹ De Hmong zijn vooral afkomstig uit Laos, waar ze al heel lang vervolgd en gediscrimineerd worden, en uit vluchtelingenkampen in Thailand.
- ² De voorbeelden komen uit de powerpoint-presentatie die Vinogradov en Liden in Antwerpen lieten zien op 24 oktober 2008 en die te vinden is op <http://www.leslla.org/workshops/presentations.htm>.

Key vocabulary

street	neighbor
store	next to
school	
Cub Foods	park
Caribou Coffee	post office
	bank
address	bus
across from	
house	There is ...
Holiday gas station	There are ...